

Bilim ve sanat merkezlerinde eğitim alan özel yetenekli öğrencilerin beslenme alışkanlıklarına ilişkin nitel bir analiz¹

Deniz Görgülü¹

¹Selçuklu Bilim ve Sanat Merkezi, Konya, Türkiye, E-mail: drdenizgorgulu@gmail.com

Received : 04.01.2026

Accepted: 12.02.2026

Published: 28.02.2026

Anahtar Kelimeler

Beslenme, BİLSEM, özel yetenekli öğrenci

Corresponding author

Deniz Görgülü
(drdenizgorgulu@gmail.com)

Keywords

Nutrition, SACs, gifted student

Özet

Beslenme alışkanlıkları, çocukların fiziksel, bilişsel ve duygusal gelişimleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu önemden hareketle bu çalışmada, Bilim ve Sanat Merkezlerinde (BİLSEM) öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin beslenme durumlarına ve alışkanlıklarına ilişkin deneyimlerini, algılarını ve görüşlerini nitel bir yaklaşımla incelemek amaçlanmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2023-2024 eğitim öğretim yılında Türkiye'nin farklı illerinde bulunan BİLSEM'lerde hafta içi akşam periyodunda öğrenim gören öğrenciler ile bu öğrencilerin velileri ve bu merkezlerde görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmada veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formu vasıtasıyla çevrim içi toplanmış ve tematik analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Araştırma, BİLSEM'lerde kapsamlı bir beslenme politikasının bulunmadığını, öğrencilerin okul sonrası yoğun programları nedeniyle genellikle paketli ve hazır gıdalara yöneldiğini ortaya koymaktadır. Katılımcılar, düzensiz ve sağlıksız beslenmenin öğrencilerin akademik performansını, dikkati ve enerji seviyeleri üzerinde olumsuz etkiler yarattığını belirtmektedir. Bu sorunların çözümü için ise BİLSEM'lerde ulusal düzeyde bir beslenme politikası geliştirilmesini, yemekhane ve kantin gibi fiziksel altyapıların iyileştirilmesini ve sağlıklı gıda erişiminin artırılmasını önermektedir. Ayrıca, veli ve öğrencilere yönelik beslenme eğitimlerinin yaygınlaştırılması, ders programlarının beslenme ihtiyaçlarına göre uyarlanması ve paydaşlar arasındaki iş birliğinin güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Söz konusu adımlar, özel yetenekli öğrencilerin dengeli ve düzenli bir beslenme alışkanlığı kazanmaları açısından kritik önem taşımaktadır.

A qualitative analysis of the nutritional habits of gifted students receiving education at science and art centers

Abstract

Eating habits have a significant impact on children's physical, cognitive, and emotional development. Based on this importance, the present study aims to examine, through a qualitative approach, the nutritional status of gifted students attending Science and Art Centers (SACs) as well as their experiences, perceptions, and views regarding their eating habits. The study group consists of students attending SACs in different provinces of Turkey during the weekday evening period in the 2023-2024 academic year, their parents, and teachers working at these centers. In the study, data were collected online using a semi-structured interview form and analyzed using thematic analysis. The findings reveal that there is no comprehensive nutrition policy in SACs and that students generally tend to consume packaged and ready-to-eat foods due to their intensive after-school schedules. Participants reported that irregular and unhealthy eating habits negatively affect students' academic performance, attention, and energy levels. The participants suggested developing a national-level nutrition policy for SACs, improving physical infrastructure such as cafeterias and canteens, and increasing access to healthy food as solutions to these problems. In addition, it was emphasized that nutrition education for parents and students should be expanded, course schedules should be adapted to meet nutritional needs, and cooperation among stakeholders should be strengthened. These steps are of critical importance for enabling gifted students to develop balanced and regular eating habits.

How to cite: Görgülü, D. (2026). Bilim ve sanat merkezlerinde eğitim alan özel yetenekli öğrencilerin beslenme alışkanlıklarına ilişkin nitel bir analiz. *Education, Science and Sport*, 8, e1855990. <https://doi.org/10.70053/esas.1855990>

¹ 30 Ekim - 1 Kasım 2025 tarihlerinde İnönü Üniversitesinde düzenlenen International Congress on Gifted and Talented Education kongresinde sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

GİRİŞ

Çocukluk ve ergenlik dönemleri, bireylerin fiziksel, bilişsel ve duygusal gelişimlerinin hızlı bir biçimde şekillendiği kritik gelişim evreleridir. Bu süreçte beslenme, büyüme ve fiziksel sağlığın yanında öğrenme süreçleri, dikkat, akademik performans ve psikolojik iyi oluş açısından da önemli bir faktör olarak kabul edilmektedir (Black vd., 2015; Nyaradi vd., 2018; Prado ve Dewey, 2014). Aynı zamanda okul çağında kazanılan beslenme alışkanlıklarının öğrenme kapasitesi ve akademik süreçlerle ilişkili olduğu vurgulanmaktadır (Burrows vd., 2017; Elkhatir vd., 2025; Rajan vd., 2024). Çocuklar günlük yaşamlarının önemli bir kısmını okulda geçirmektedir (OECD, 2022). Bu nedenle öğrencilerin beslenme alışkanlıkları üzerinde yalnızca bireysel tercihler değil, okul ortamı, aile koşulları ve eğitim sisteminin sunduğu imkânlar gibi çeşitli faktörler de belirleyici olmaktadır. Ancak okul çağındaki öğrencilerin yeterli ve dengeli beslenmeleri konusunda birçok ülkenin politika geliştirmede birtakım sınırlılıklarla karşı karşıya olduğu görülmektedir (Destaw vd., 2022; Merlo vd., 2023; Wrottesley vd., 2023). UNESCO tarafından yayımlanan raporlar da dünya genelinde pek çok ülkede okul beslenmesine ilişkin yasal düzenleme ve standartların sınırlı olduğunu gözler önüne sermektedir (Busey vd., 2024). Buna ek olarak küresel ölçekte gerçekleştirilen araştırmalar, okul beslenme programlarında zorunlu besin standartlarına sahip ülkelerin oranının düşük olduğunu göstermektedir (Aliyar vd., 2015; Pallan vd., 2024).

Türkiye bağlamında değerlendirildiğinde, okul beslenmesine yönelik rehberler ve standartlar geliştirilmiş olsa da ulusal ölçekte bir okul beslenme programının bulunmadığı göze çarpmaktadır (Food and Agriculture Organization [FAO], t.y.). Bu durum öğrencilerin çoğunlukla evden yiyecek getirmelerine ya da okul kantinlerinden besin temin etmelerine yol açmaktadır (Yalçın, 2025). Türkiye’de gerçekleştirilen araştırmalar da öğrencilerin önemli bir bölümünün yetersiz beslenme riski ile karşı karşıya olduğunu ortaya koymaktadır (Comba vd., 2018; Sözlü vd., 2025; Yılmaz, 2024). Özellikle okul beslenmesiyle ilişkili araştırmaların çoğunlukla genel öğrenci popülasyonuna odaklandığı, farklı gelişim özelliklerine sahip öğrenci gruplarına yönelik araştırmaların ise sınırlı kaldığı görülmektedir (OECD, 2022; Story vd., 2006; WHO, 2006). Oysa özel yetenekli öğrenciler bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişim özellikleri açısından akranlarından farklılaşan bireyler olarak kabul edilmektedir (Pfeiffer, 2018; Renzulli, 2016). Bu öğrencilerin yoğun bilişsel etkinliklere katılmaları günlük yaşam düzenlerini ve beslenme alışkanlıklarını etkileyebilecek faktörler arasında yer almaktadır.

Türkiye’de özel yetenekli öğrencilerin gelişimlerinin desteklenmesi amacıyla faaliyet gösteren Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM), öğrencilerin örgün eğitimlerine ek olarak eğitim aldıkları kurumlardır. Bu merkezlerde öğrenciler okul öncesi, okul sonrası ya da hafta sonu saatlerde yoğun bilişsel süreçler gerektiren etkinliklere katılmaktadır (Görgülü vd., 2025). Özellikle öğrencilerin örgün eğitim sonrasında doğrudan bu merkezlere devam etmeleri, beslenmeye erişimin ve beslenme düzeninin bu öğrenciler açısından önemli bir değişken hâline gelmesine yol açabilmektedir. Alanyazında BİLSEM’de öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin beslenme alışkanlıklarını doğrudan ele alan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu kapsamda Malezya’da özel yeteneklilere tam zamanlı olarak eğitim veren bir okulda gerçekleştirilen araştırmada öğrencilerin akademik başarıları ile beslenme alışkanlıkları arasında bir ilişkinin olmadığı ortaya konmuştur (Saidy vd., 2025). Ancak Türkiye genelinde özel yeteneklilerin tam zamanlı olarak eğitim aldığı kurumların sınırlı olması, bu araştırmanın bulgularının Türkiye örneklemine genellenebilirliği konusunda soru işaretleri doğurabilir. Alanyazındaki bu kısıtlılık, özel yetenekli öğrencilerin beslenme gereksinimlerine yönelik Türkiye’de kanıta dayalı politikaların ve uygulamaların geliştirilmesini güçleştirmektedir. Ayrıca beslenme ile BİLSEM’de gösterilen akademik performansa ilişkin algı arasındaki ilişkinin bu grup özelinde tam olarak anlaşılmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda, özel yetenekli öğrencilerin beslenme deneyimlerinin, besin tercihleri üzerinde etkili olan faktörlerin ve beslenmeye erişim koşullarının derinlemesine incelenmesinin alanyazında önemli bir boşluğu doldurabileceği, bu öğrencilere yönelik bilimsel temelli eğitimlerin ve beslenme politikalarının hayata geçirilmesinde kaynaklık edebileceği düşünülmektedir.

Kuramsal Çerçeve ve Literatür

Bu araştırma, öğrencilerin beslenme alışkanlıklarının bireysel tercihlerin yanında okul ortamı, eğitim kurumlarının yapısı, aile, mevcut politikalar gibi çok katmanlı çevresel faktörlerle şekillendiğini ileri süren Bronfenbrenner'in Ekolojik Sistemler Kuramı temel alınarak gerçekleştirilmiştir (Bronfenbrenner, 1979). Söz konusu kurama göre çocukların gelişimi, birbirleriyle etkileşim içinde olan farklı çevresel sistemlerin etkisi altında gerçekleşmektedir. Aile ve okul çocuğun yakın çevresini oluşturan sistemler içerisinde yer alırken eğitim politikaları, toplumsal yapı ise gelişimi dolaylı yoldan etkileyen daha geniş sistemleri oluşturmaktadır.

Beslenme alışkanlıkları da bu çok katmanlı yapı içerisinde şekillenen davranışlar arasında yer almaktadır. Öğrencilerin ev ortamındaki beslenme düzenleri, okuldaki besinlere erişim koşulları, okul kantinleri, ders saatleri ve eğitim ortamlarının yapısı beslenme davranışları üzerinde etkili olabilmektedir. Öğrencilerin günün önemli bir kısmını okulda geçirmeleri ve yoğun bilişsel etkinliklere katılmaları düzenli öğün tüketiminin ve besin kalitesinin önemini artırmaktadır (Avram vd., 2024; Burrows vd., 2017; Teo vd., 2021). Alanyazında beslenme ve öğrenci gelişimi arasındaki ilişki geniş bir şekilde ele alınmaktadır. Araştırmalar yeterli ve dengeli beslenmenin dikkat, öğrenme ve akademik performans üzerinde olumlu etkiler yarattığı, buna karşın yetersiz beslenmenin bilişsel kapasiteyi ve öğrenme süreçlerini olumsuz anlamda etkilediği ortaya konmuştur (Adolphus vd., 2013; Benton, 2010; Burrows vd., 2017). Ayrıca enerji ve besin ögesi yetersizliklerinin problem çözme ve bilişsel işlevler üzerinde olumsuz etkileri olabileceği de belirtilmektedir (Hadju, 2025; Lam & Lawlis, 2017; Nyaradi vd., 2018).

Özel yetenekli öğrenciler bağlamında değerlendirildiğinde, bu öğrencilerin yoğun dikkat ve bilişsel çaba gerektiren etkinliklere daha fazla katıldıkları bilinmektedir (Gutiérrez vd., 2018; Johnson vd., 2024). Bu kapsamda Renzulli'nin Üç Halka Modeli, üstün performansın ortalamanın üzerinde yetenek, yaratıcılık ve görev bağlılığının etkileşimiyle ortaya çıktığını vurgulamaktadır. Özellikle görev bağlılığı boyutunun yüksek düzeyde dikkat ve zihinsel süreklilik gerektiren süreçleri içerdiğinden (Renzulli ve Reis, 2017), özel yetenekli öğrencilerin görev bağlılıklarının üst seviyede olduğu ve bu süreçte bilişsel kapasitelerini yüksek düzeyde kullandıkları söylenebilir. Söz konusu özellikler, beslenme ve enerji gereksinimi ile bilişsel performans arasındaki ilişkinin özel yetenekli öğrenciler açısından önemli bir değişken olabileceğini düşündürmektedir.

BİLSEM'ler, özel yetenekli öğrencilerin örgün eğitimlerine ek olarak devam ettikleri destekleyici eğitim kurumları olmaları nedeniyle okul ortamına odaklanan birçok araştırmada çoğu zaman araştırma kapsamı dışında bırakılabilmektedir. Buna karşın özel yetenekli öğrencilerin önemli bir bölümünün örgün eğitim sonrasında doğrudan bu merkezlere devam etmeleri, beslenmeye erişim ve beslenme düzeninin bu öğrenciler açısından önemli bir araştırma konusu hâline gelmesine yol açmaktadır. Diğer yandan alanyazın incelendiğinde bu konuda gerçekleştirilen çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, öğrencilerin beslenme deneyimlerini ve karşılaştıkları yapısal sorunları derinlemesine ele alan araştırmalara ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, BİLSEM'lerde öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin beslenme durumlarını nitel bir yaklaşımla incelemektir. Bu amaç doğrultusunda şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Özel yetenekli öğrenciler, BİLSEM'e gelmeden önce ve ders aralarında hangi tür yiyecekleri tüketmektedir?
2. BİLSEM'deki derslerinin ardından özel yetenekli öğrencilerin evdeki beslenme alışkanlıkları nasıldır?
3. BİLSEM sürecindeki öğrencilerin beslenme biçimleri ile algılanan akademik performansları arasındaki ilişkiye yönelik görüşler nelerdir?
4. Özel yetenekli öğrencilerin dengeli ve düzenli beslenmeleri için veliler ve BİLSEM idaresi tarafından hangi önlemler alınmaktadır?
5. BİLSEM'lerde öğrencilerin sağlıklı ve dengeli beslenme alışkanlığı kazanmalarını desteklemek amacıyla öğrenci, öğretmen ve velilerin gerekli gördüğü yeni uygulama ve çalışmalar nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada BİLSEM’lerde öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin beslenme alışkanlıklarına ilişkin deneyimlerini, algılarını ve görüşlerini detaylı bir şekilde incelemek amacıyla temel nitel araştırma deseni tercih edilmiştir. Temel nitel araştırma, bireylerin bir olguya ilişkin deneyimlerini ve bu deneyime yükledikleri anlamları ve bakış açılarını ortaya koymayı hedefleyen bir nitel araştırma yaklaşımıdır. Bu yaklaşım eğitim araştırmalarında yaygın bir şekilde kullanılmaktadır (Merriam ve Tisdell, 2016).

Araştırmada özel yetenekli öğrencilerin BİLSEM sürecindeki beslenme deneyimleri, besinlere erişim koşulları, beslenme alışkanlıkları ve beslenmenin akademik performans ile ilişkisi katılımcıların öznel algıları çerçevesinde ele alınmıştır. Temel nitel araştırma deseninin katılımcı görüşlerini doğal bağlamı içerisinde ve bütüncül bir bakış açısıyla incelemeye imkan sağlaması açısından bu çalışmada bu desenin kullanılması uygun bulunmuştur.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Türkiye’nin farklı illerinde bulunan BİLSEM’lerde hafta içi akşam periyodunda öğrenim gören öğrenciler, bu merkezlerde görev yapan öğretmenler ve BİLSEM’e devam eden öğrencilerin velileri oluşturmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda öğrencilerin araştırmaya dahil edilmesinde (i) BİLSEM’de aktif olarak öğrenim görüyor olması, (ii) hafta içi akşam periyodunda BİLSEM’deki etkinliklere düzenli bir şekilde katılması ve (iii) araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul etmesi temel ölçüt olarak belirlenmiştir. Bunun yanında öğretmenlerin araştırmaya dahil edilmesinde (i) BİLSEM’de aktif olarak görev alıyor olması, (ii) BİLSEM’de akşam periyodunda görev alması ve (iii) araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul etmesi temel ölçüt olarak kabul edilmiştir. Diğer yandan velilerin araştırmaya dahil edilmesinde (i) BİLSEM’de öğrenim gören özel yetenekli bir öğrencinin velisi olması, (ii) öğrencinin hafta içi akşam etkinliklerine düzenli olarak katılması ve (iii) araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul etmesi temel ölçüt olarak belirlenmiştir.

Araştırmada farklı illerden katılımcıların dahil edilmesiyle maksimum çeşitlilik sağlanmaya çalışılmıştır. Böylece farklı koşullardaki özel yetenekli öğrencilerin beslenme deneyimlerine ilişkin bütüncül bir yaklaşımın ortaya konması hedeflenmiştir. Nitel araştırmanın doğasına uygun olarak katılımcı sayısı önceden belirlenmemiş ve veri toplama sürecinde veri doygunluğunun sağlanmasıyla nihai katılımcı sayısı belirlenmiştir. Bu bağlamda çalışmada yer alan katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1.

Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler

Grup	Kod	Özel Yetenek Alanı	Devam Edilen BİLSEM Programı	Cinsiyet	BİLSEM Grubu	Şehir
Öğrenci	Ö1	Genel Yetenek	Özel Yetenekleri Geliştirme Programı	Erkek	Hafta içi akşam	Konya
	Ö2	Genel Yetenek	Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme Programı	Kız	Hafta içi akşam	Adana
	Ö3	Genel Yetenek	Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme Programı	Erkek	Hafta içi akşam	Konya
	Ö4	Genel Yetenek	Proje Üretimi ve Yönetimi	Kız	Hafta içi akşam	Manisa
	Ö5	Genel Yetenek	Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme Programı	Erkek	Hafta içi akşam	Manisa
	Ö6	Genel Yetenek	Proje Üretimi ve Yönetimi	Erkek	Hafta içi akşam	Mersin
	Ö7	Genel Yetenek	Proje Üretimi ve Yönetimi	Kız	Hafta içi akşam	Mersin
	Ö8	Genel Yetenek	Proje Üretimi ve Yönetimi	Kız	Hafta içi akşam	Manisa
Grup	Kod	Öğrencinin Yetenek Alanı	Öğrencinin Devam Ettiği BİLSEM Programı	Cinsiyet	BİLSEM Grubu	Şehir
Veli	V1	Genel Yetenek	Destek Eğitimi Programı	Kadın	Hafta içi akşam	Konya
	V2	Genel Yetenek	Özel Yetenekleri Geliştirme Programı	Kadın	Hafta içi akşam	Erzurum
	V3	Genel Yetenek	Destek Eğitimi Programı	Kadın	Hafta içi akşam	Gaziantep
	V4	Genel Yetenek	Özel Yetenekleri Geliştirme Programı	Kadın	Hafta içi akşam	İzmir
	V5	Genel Yetenek	Destek Eğitimi Programı	Kadın	Hafta içi akşam	Samsun
	V6	Genel Yetenek	Proje Üretimi ve Yönetimi	Kadın	Hafta içi akşam	Bursa
	V7	Genel Yetenek	Destek Eğitimi Programı	Erkek	Hafta içi akşam	Samsun
	V8	Genel Yetenek	Destek Eğitimi Programı	Kadın	Hafta içi akşam	Konya
	V9	Genel Yetenek	Özel Yetenekleri Geliştirme Programı	Kadın	Hafta içi akşam	İstanbul
	V10	Genel Yetenek	Destek Eğitimi Programı	Kadın	Hafta içi akşam	Samsun
	V11	Genel Yetenek	Destek Eğitimi Programı	Kadın	Hafta içi akşam	Kastamonu
	V12	Genel Yetenek	Destek Eğitimi Programı	Erkek	Hafta içi akşam	Kastamonu
	V13	Genel Yetenek	Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme Programı	Kadın	Hafta içi akşam	Samsun
	V14	Genel Yetenek	Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme Programı	Kadın	Hafta içi akşam	Konya
	V15	Genel Yetenek	Özel Yetenekleri Geliştirme Programı	Kadın	Hafta içi akşam	Ankara

Tablo 1 (Devam).

Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler

Grup	Kod	Yaş	Branş	Cinsiyet	Görev Periyodu	Şehir
Öğretmen	M1	45	Fizik Öğretmenliği	Erkek	Hafta içi akşam	Konya
	M2	34	Fizik Öğretmenliği	Kadın	Hafta içi akşam	Manisa
	M3	41	Fizik Öğretmenliği	Kadın	Hafta içi akşam	Denizli
	M4	49	Matematik Öğretmeni	Erkek	Hafta içi akşam	Mersin
	M5	37	Sınıf Öğretmeni	Kadın	Hafta içi akşam	Samsun
	M6	44	Psikolojik Danışman	Erkek	Hafta içi akşam	Bursa
	M7	44	Sınıf Öğretmeni	Kadın	Hafta içi akşam	İstanbul
	M8	41	Sınıf Öğretmeni	Kadın	Hafta içi akşam	Kayseri
	M9	37	Fizik Öğretmenliği	Kadın	Hafta içi akşam	Sinop
	M10	41	İngilizce Öğretmeni	Erkek	Hafta içi akşam	Konya
	M11	36	Sınıf Öğretmeni	Kadın	Hafta içi akşam	Ankara

Tablo 1'e göre; araştırmanın çalışma grubunu, 8 öğrenci, 11 öğretmen ve 15 veli olmak üzere toplam 34 katılımcı oluşturmaktadır. Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin tamamı genel yetenek alanında tanınmış olup farklı BİLSEM programlarına (Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme, Özel Yetenekleri Geliştirme ile Proje Üretimi ve Yönetimi) devam etmektedir. Bir başka deyişle söz konusu öğrenciler ortaokul ve lise düzeyindedir. Öğrencilerin cinsiyet dağılımı eşit olup tamamı hafta içi akşam gruplarında yer almakta ve farklı illerde yaşamaktadır. Öğretmenler fizik, sınıf, matematik ve İngilizce öğretmenliği ile psikolojik danışmanlık branşlarından oluşmaktadır. Yaşları 34 ile 49 arasında değişmekte ve kadın ile erkek öğretmenler dengeli bir dağılım göstermektedir. Bununla birlikte velilerin tamamı genel yetenek alanındaki öğrencilerin ebeveynleri olup büyük çoğunluğu kadın katılımcılardan oluşmaktadır. Çocuklarının devam ettiği BİLSEM programları destek eğitimi, bireysel yetenekleri fark ettirme ve özel yetenekleri geliştirme programları arasında değişmektedir. Çalışma grubundaki tüm katılımcılar hafta içi akşam BİLSEM gruplarında yer almakta ve Türkiye'nin farklı illerinde ikamet etmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Görüşme formunun hazırlanmasında ilk olarak öğrencilerin gelişimini ve davranışlarını çok katmanlı çevresel faktörler bağlamında inceleyen araştırmalar incelenmiştir. Bu kapsamda özellikle Bronfenbrenner'in Ekolojik Sistemler Kuramı çerçevesinde okul, aile ve kurum ortamının öğrenci yaşantıları üzerindeki etkisine odaklanan çalışmalardan yararlanılmıştır (Bronfenbrenner, 1979). Bununla birlikte araştırmanın kavramsal çerçevesinde ortaya konan araştırma raporlarından ve makalelerden yola çıkarak görüşme soruları hazırlanmıştır. Görüşme soruları, öğrencilerin BİLSEM sürecindeki beslenme deneyimlerini, besinlere erişim koşullarını, beslenmenin akademik performans ve dikkat süreçleri üzerindeki etkisine ilişkin öğrenci, öğretmen ve veli algılarını ortaya koymayı hedeflemektedir. Ayrıca görüşme soruları, BİLSEM'lerin beslenmeye ilişkin politikalarını ve uygulamalarını belirlemeyi ve bu konuda geliştirilebilecek önerileri ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Görüşme formunun kapsam geçerliğini sağlamak amacıyla özel yetenekliler, ölçme ve değerlendirme, eğitim yönetimi alanında akademisyen olan üç uzmanın görüşlerine başvurulmuştur. Uzmanlardan alınan dönütler doğrultusunda soruların anlaşılabilirliği, kapsamı ve araştırma amacıyla uyumu gözden geçirilmiş, benzer öneriler dikkate alınarak gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Böylelikle uzman görüşleri arasında görüş birliği sağlanmıştır. Söz konusu işlemin ardından araştırmanın kapsamı içerisinde yer alan üçer öğrenci, öğretmen ve veli ile pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot görüşmeler her katılımcı için ortalama 15 dakika sürmüş olup görüşmelerde soruların anlaşılabilirliği, görüşme süresinin uygunluğu ve veri elde etmeye elverişli olup olmadığı değerlendirilmiştir. Bu uygulamada herhangi bir sorunla karşılaşmadığı için veri toplama aracına son hâli verilmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu vasıtasıyla 2023-2024 eğitim öğretim yılında toplanmıştır. Katılımcıların Türkiye'nin farklı illerinde ikamet etmeleri ve araştırmacı ile katılımcıların eş zamanlı olarak yüz yüze ya da çevrim içi ortamda bir araya gelmelerinin zorluğu nedeniyle veri toplama süreci katılımcılara çevrim içi form gönderilerek gerçekleştirilmiştir. Söz konusu yöntem alanyazında dağıtım kolaylığı ve geniş katılımcı erişimi sağladığı için nitel araştırmalarda uygun bir araç olarak değerlendirilmektedir (Thomas vd., 2021). Bu yöntem, farklı

bölgelerdeki katılımcıların araştırmaya katılmasını kolaylaştırırken aynı zamanda katılımcıların müsait oldukları zaman aralığında görüşlerini rahat bir şekilde ifade etmelerini de mümkün hale getirmiştir.

Araştırmada katılımcıların ifadelerinin doğruluğunu ve güvenilirliğini artırmak için nitel araştırmalarda önerilen birtakım öneriler dikkate alınmıştır. Öncelikle veri toplama sürecinde katılımcıların kimliklerinin gizli tutulacağı, yanıtlarının herhangi bir değerlendirme amacıyla kullanılmayacağı belirtilerek görüşme formundaki soruları içten ve doğru yanıtlamaları teşvik edilmiştir. Bunun yanında veri toplama sürecinde etik ilkelere titizlikle uyulmuştur. Sürecin başında araştırmanın amacı, kapsamı ve veri toplama yöntemi ile ilgili olarak katılımcılara detaylı bir bilgi sunulmuştur. Araştırmanın gönüllülük esasına göre gerçekleştirildiği, katılımcıların istedikleri herhangi bir aşamada araştırmadan çekilebilecekleri net bir şekilde belirtilmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin araştırmaya katılımı için veli bilgilendirilmiş onamı alınmış, ortaokul ve lise düzeyindeki öğrencilerden yaş ve gelişim düzeylerine uygun bir şekilde aydınlatılmış onam sağlanmıştır. Öğretmenlerden ve velilerden ise araştırmaya katılmayı kabul ettiklerine dair bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Çevrim içi veri toplama sürecinde onamlar, katılımcıların açık rızalarını beyan ettikleri çevrim içi onam formları vasıtasıyla elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında çevrim içi ortamda toplanan veriler tematik analiz yöntemi yoluyla çözümlenmiştir. Tematik analiz, katılımcı ifadelerinde tekrar eden anlam örüntülerinin sistematik bir şekilde belirlenmesine ve bu örüntülerin temalar altında toplanmasına imkan sağlaması nedeniyle tercih edilmiştir (Naeem vd., 2023). Analiz süreci Braun ve Clarke'ın (2006) tematik analiz aşamaları dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir.

İlk aşamada çevrim içi görüşme formları vasıtasıyla elde edilen veriler araştırmacı tarafından üç kez okunmuş ve veriye aşinalık sağlanmıştır. Bu aşamada katılımcı görüşleri üzerinde herhangi bir kodlama yapılmamış, yalnızca genel anlam örüntülerinin fark edilmesine odaklanılmıştır. İkinci aşamada açık kodlama sürecine geçilmiştir. Söz konusu aşamada katılımcı ifadeleri detaylı bir şekilde incelenmiş ve araştırma soruları ile ilişkili olan anlamlı ifadeler kodlanmıştır. Kodlar oluşturulurken mümkün olduğunda katılımcı ifadelerine yakın kavramlar tercih edilmiş ve kodların veriye dayalı olmasına özen gösterilmiştir. Örneğin, katılımcıların "BİLSEM'den önce okuldan hızlı çıkılıp yetiştirmeye çalışıldığı için hazır gıda tercih ediliyor" ve "BİLSEM sırasında bisküvi ve cips tüketiyorum" şeklindeki ifadeleri sırasıyla zaman yetersizliği, hızlı tüketilen besinler ve paketli gıda tüketimi gibi kodlar altında bir araya getirilmiştir.

Üçüncü aşamada açık kodlama sürecinde elde edilen kodlar gözden geçirilmiş ve bulgulardan yola çıkarak bir kod defteri hazırlanmıştır (Tablo 2). Kod defterinde her bir kodun adı, tanımı ve örnek katılımcı ifadeleri yer almıştır. Kod defteri, benzer ifadelerin aynı kod altında toplanmasını sağlamak ve analiz sürecinin izlenebilirliğini artırmak amacıyla araştırmada kullanılmıştır.

Tablo 2.

Kod defteri özeti

Alt Problem	Kod Adı	Kod Tanımı	Örnek İfade
BİLSEM öncesi ve ders aralarında beslenme alışkanlıkları	Hazır ve paketli gıda tüketimi	Öğrencilerin hızlı tüketilebilen veya paketli yiyecekleri tercih etmeleri	"BİLSEM'den önce tost, cips gibi yiyecekler tüketiyorum." (Ö3)
BİLSEM sonrasında beslenme alışkanlıkları	Geç saatlerde yemek yeme	Akşam yemeğinin BİLSEM sonrası saatlere kalması	"Evimiz uzak olduğu için akşam yemeğini genelde 21.00'de yiyor." (V15)
Beslenme ve akademik performans ilişkisi	Odaklanma ve performans ilişkisi	Beslenme biçiminin dikkat, odaklanma veya ders performansı ile ilişkilendirilmesi	"Abur cubur yediğimde rahatsız oluyorum ve performansım etkileniyor." (Ö2)
Dengeli ve düzenli beslenmeye yönelik alınan önlemler	Kurumsal önlemlerin sınırlılığı	Kurum düzeyinde sistematik beslenme uygulamalarının bulunmaması	"Kurumumuzda bu konuda bir politika var mı emin değilim." (M1)
Sağlıklı beslenmeye yönelik öneriler	Fiziksel ve yapısal düzenleme ihtiyacı	Kantin, yemekhane veya sağlıklı besin erişimine yönelik öneriler	"BİLSEM'de bir kantin olmasını isterim." (Ö5)

Dördüncü aşamada benzer kodlar bir araya getirilerek alt temalar oluşturulmuştur. Alt temalar arasındaki ilişkiler dikkate alınarak ise daha üst düzey temalar belirlenmiştir. Temalar öğrencilerin

BİLSEM öncesi, BİLSEM süreci, BİLSEM sonrasındaki beslenme deneyimleri, beslenmeye erişim koşulları, besin tercihleri, beslenmenin algılanan akademik performans üzerindeki etkileri, BİLSEM’lerde beslenmeye dönük uygulamalar ve politikalar geliştirilmesine dönük öneriler çerçevesinde yapılandırılmıştır. Katılımcıların kimliklerinin gizliliğini sağlamak için analiz ve raporlama sürecinde kodlama sistemi kullanılmıştır. Bu kapsamda öğrenciler Ö1, Ö2, ..., Ö8, öğretmenler M1, M2, ..., M11 ve veliler V1, V2, ..., V15 şeklinde kodlanmıştır. Bulgular bölümünde verilen doğrudan alıntılarda bu kodlama sistemi kullanılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmada geçerliğin ve güvenirliliğin sağlanabilmesi adına inandırıcılık, aktarılabilirlik, tutarlılık ve doğrulanabilirlik ölçütleri esas alınmıştır (Lincoln ve Guba, 1985). Bu kapsamda araştırma süreci, veri toplama aracının geliştirilmesinden veri analizine kadar tüm aşamalar sistematik bir anlayışla yapılandırılmış ve araştırmanın bağlamına uygun stratejiler kullanılmıştır. Buna göre araştırmanın inandırıcılığını artırmak için birden fazla veri kaynağından faydalanılmıştır. Çalışmada yalnızca öğrencilerin değil, BİLSEM sürecini farklı rollerde deneyimleyen öğretmenlerin ve velilerin görüşlerine de başvurulmuştur. Söz konusu süreçte öğrencilerin beslenme düzenlerine ilişkin ifadeleri, öğretmen ve veli görüşleriyle birlikte değerlendirilmiş, benzerlikler ve farklılıklar tespit edilmiştir. Diğer yandan bulgular bölümünde katılımcı görüşleri doğrudan alıntılarla verilerek temaların veri ile ilişkisinin okuyucu tarafından izlenebilmesi sağlanmıştır.

Araştırmanın aktarılabilirliğini sağlamak için katılımcıların özellikleri detaylı bir şekilde betimlenmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin sınıf düzeyi, BİLSEM’e devam süresi ve devam ettikleri program türü gibi özellikler raporlanmış, veri toplama süreci, kullanılan görüşme formunun yapısı, tematik analiz aşamaları ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Katılımcıların Türkiye’nin farklı şehirlerinde bulunan BİLSEM’lerdeki deneyimlerini yansıtmaları, bulguların benzer bağlamlarla karşılaştırılabilirliğini desteklemiştir.

Araştırmanın tutarlılığını artırmak amacıyla veri toplama ve analiz süreci önceden belirlenen bir plan doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Tüm katılımcılara aynı kapsamdaki sorular yöneltilmiş, veriler aynı yöntemle toplanmış ve analiz süreci Braun ve Clarke’ın (2006) tematik analiz aşamalarına bağlı kalınarak gerçekleştirilmiştir. Kodlama sürecinde oluşturulan kod defteri analiz boyunca kullanılmış, kod tanımları ve kapsadıkları anlamlar açık bir şekilde kayıt altına alınmıştır. Analiz ilerledikçe kodların kapsamı yeniden gözden geçirilmiş, benzer anlamlar taşıyan kodlar birleştirilmiş ve kod-tema uyumuna dikkat edilmiştir.

Araştırmanın doğrulanabilirliğini artırmak amacıyla kodlama süreci yalnızca araştırmacı tarafından gerçekleştirilmemiştir. Veri setinden seçilen bir bölüm bağımsız olarak ikinci bir araştırmacı tarafından kodlanmış, daha sonra kodlar karşılaştırılarak uyum düzeyi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda bu değer .74 olarak bulunmuş olup bu değer kodlayıcılar arasındaki uyumun iyi düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır (Landis ve Koch, 1977). Bununla birlikte uyumun düşük olduğu kodlar, kodlayıcılar tarafından yeniden incelenmiş ve kod tanımları üzerinde görüş birliğine varılmıştır. Ayrıca analiz sürecinde alınan kararlar, kodların hangi ifadelerden türetildiği ve temaların nasıl oluşturulduğu araştırma notlarında kayıt altına alınarak denetlenebilir bir analiz süreci tesis edilmiştir.

BULGULAR

Özel yetenekli öğrencilerin BİLSEM öncesinde ve ders aralarındaki beslenme alışkanlıklarına ilişkin bulgular

Araştırmanın birinci alt probleminde “Özel yetenekli öğrenciler, BİLSEM’e gelmeden önce ve ders aralarında hangi tür yiyecekleri tüketmektedir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Bu bağlamda ilk olarak kelime bulutu yapılarak özel yetenekli öğrencilerin tükettiği besinler belirlenmiştir.

BİLSEM öncesinde ve ders aralarındaki beslenmelerini sağlıklı olarak değerlendirdikleri göze çarpmaktadır. Bununla birlikte katılımcıların özel yetenekli öğrencilerin ders aralarında meyve, kuru yemiş ve ev yapımı yiyeceklerle beslenmesi gerektiğine ilişkin görüşlere sahip oldukları anlaşılmaktadır. Sağlıklı beslenmeye ilişkin farkındalık bulunmakla birlikte uygulamada sınırlılıkların olduğu net bir şekilde görülmektedir.

Araştırmada birinci alt problem kapsamındaki katılımcı görüşlerinden bazıları şu şekilde sıralanabilir:

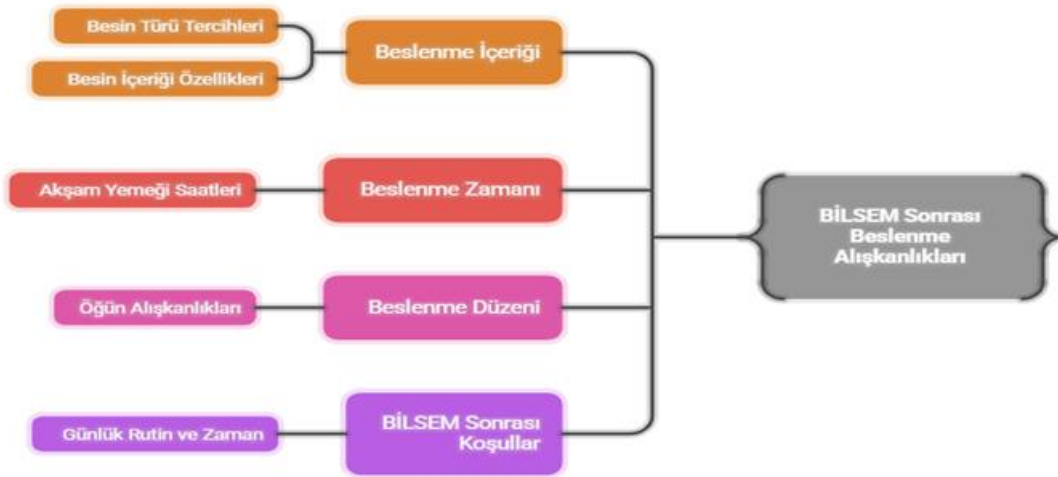
- ✓ BİLSEM'den önce tost, çığköfte ve cips gibi yiyecekler tüketiyorum, BİLSEM sırasında bisküvi ve cips tüketiyorum (Ö3).
- ✓ BİLSEM'den önce okuldan hızlı çıkılıp yetişilmeye çalışıldığı için hazır gıda tercih ediliyor, BİLSEM sırasında bisküvi ve çikolata gibi ürünler tüketiliyor (V9).
- ✓ BİLSEM öncesi çocukların çoğunlukla fast food türü yiyeceklerle beslendiklerini görüyorum. BİLSEM sırasında evden getirilen yiyecekler de görülse de kantin daha cazip ve hazır yiyecekler daha fazla tüketiliyor (M7).

BİLSEM sonrasında özel yetenekli öğrencilerin beslenme alışkanlıklarına ilişkin bulgular

Araştırmanın ikinci alt probleminde "BİLSEM'deki derslerinin ardından özel yetenekli öğrencilerin evdeki beslenme alışkanlıkları nasıldır?" sorusuna yanıt aranmıştır. Bu kapsamda öğrenci ve veli görüşlerinden oluşturulan temalar ve alt temalar Şekil 3'te verilmiştir.

Şekil 3.

BİLSEM sonrasında özel yetenekli öğrencilerin beslenme alışkanlıkları

Şekil 3 incelendiğinde özel yetenekli öğrencilerin ve velilerinin bu kapsamdaki görüşlerinin dört farklı ana temada toplandığı görülmektedir. Bunlar; Beslenme içeriği, Beslenme zamanı, Beslenme düzeni ve BİLSEM sonrası koşullar'dır. Beslenme İçeriği temasındaki katılımcı görüşleri incelendiğinde öğrencilerin BİLSEM sonrası beslenme alışkanlıklarında besinlerin türüne ve niteliğine bağlı farklılıkların olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre bazı öğrencilerin ev yapımı yemekleri tercih ettikleri görülürken bazılarının hazır gıdalara yöneldikleri dikkat çekmektedir. Öğrencilerin karbonhidrat, protein, çorba ve sulu yemek gibi farklı besin gruplarına yöneldikleri ortaya konmuştur.

Beslenme Zamanı temasındaki öğrenci ve veli görüşlerinden özel yetenekli öğrencilerin akşam yemeklerini genel olarak BİLSEM sonrası saatlerde yani 19.00-21.00 arasında yedikleri ve bu durumun birtakım düzensizliklere yol açtığı tespit edilmiştir. Beslenme Düzeni temasındaki görüşler incelendiğinde bazı öğrencilerin akşam yemeğini atladığı, bazılarının ise akşam yemeğinde her besinden tükettiği anlaşılmaktadır. Bu durum, düzenli öğün alışkanlığının her öğrenci için aynı düzeyde olmadığını gözler önüne sermektedir. BİLSEM Sonrası Koşullar Teması'ndaki öğrenci ve veli görüşleri incelendiğinde ise eve geç ulaşma, yorgunluk ve zaman yetersizliği gibi unsurların öğrencilerin beslenme alışkanlıklarını doğrudan etkilediği belirlenmiştir.

Araştırmada ikinci alt problem kapsamındaki katılımcı görüşlerinden bazıları şu şekilde sıralanabilir:

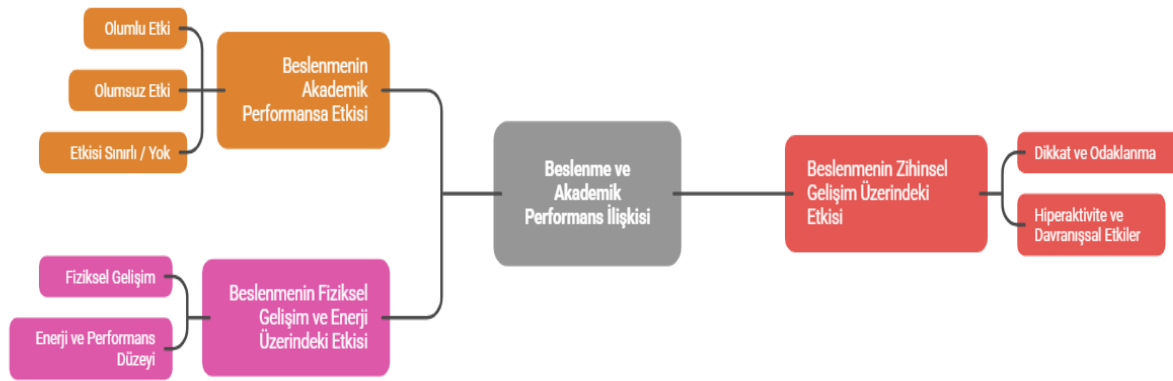
- ✓ Saat 20.30 sularında genelde akşam yemeğimi yiyor. Yemekte çocuğuma çorba ve sulu yemek hazırlamaya dikkat ediyorum. Gün içerisinde sağlıksız besinler tükettiği için bu açığı böylelikle kapatmaya çalışıyorum (V8).
- ✓ 19.00'da akşam yemeğimi yiyorum. Genellikle karbonhidrat ve protein içerikli besinler tüketiyorum (Ö5).
- ✓ BİLSEM'deki dersim 17.00'de başlıyor. BİLSEM'e gelmeden önce yediğim için akşam yemeği yemiyorum." (Ö8).
- ✓ Evimiz BİLSEM'e uzak olduğu için akşam yemeğini genellikle okul günleri 21.00'de yiyor çocuğum (V15).

BİLSEM sürecinde öğrencilerin beslenme biçimleri ile algılanan akademik performansa ilişkin bulgular

Araştırmanın üçüncü alt probleminde "BİLSEM sürecindeki öğrencilerin beslenme biçimleri ile algılanan akademik performansları arasındaki ilişkiye yönelik görüşler nelerdir?" sorusuna yanıt aranmıştır. Bu kapsamdaki öğrenci, öğretmen ve veli görüşlerinden elde edilen veriler Şekil 4'te verilmiştir.

Şekil 4.

Beslenme ve akademik performans algısı arasındaki ilişkisi

Şekil 4'te verilen beslenme ve akademik performans ilişkisi ana temalar bağlamında ele alındığında üç temanın varlığı dikkat çekmektedir. Bunlar; Beslenmenin Akademik Performansa Etkisi, Beslenmenin Zihinsel Gelişim Üzerindeki Etkisi, Beslenmenin Fiziksel Gelişim ve Enerji Üzerindeki Etkisi'dir. Beslenmenin Akademik Performansa Etkisi teması kapsamında yapılan incelemelerde, katılımcıların büyük çoğunluğunun, öğrencilerin dengesiz beslenme alışkanlıklarının akademik performans üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceği yönünde görüş bildirdiği belirlenmiştir. Diğer yandan katılımcılar arasında dengeli ve düzenli beslenmenin akademik performansı desteklediğini belirtenlerin de bulunduğu tespit edilmiştir. Katılımcılardan bazıları dengeli ve düzenli beslenen öğrencilerin derslerine daha iyi odaklandığını, algılama düzeylerinin arttığını ve derslerde daha aktif olduklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte bazı katılımcıların BİLSEM'deki beslenmenin akademik başarı üzerinde bir etkisinin olmadığına yönelik görüş belirttikleri ortaya konmuştur. Beslenmenin Zihinsel Gelişim Üzerindeki Etkisi temasındaki katılımcı görüşleri incelendiğinde katılımcıların dengesiz beslenme nedeniyle öğrencilerin dikkat ve odaklanma sorunu yaşadıkları, bu durumun davranış ve bilişsel gelişim üzerinde olumsuz sonuçlara yol açtığı belirlenmiştir. Katılımcılar sağlıklı beslenmenin öğrencilerin derse odaklanmasını artırdığını, buna karşın düzensiz beslenmenin dikkat kaybına neden olduğunu dile getirmiştir. Buna ek olarak paketli gıdaların, şeker ve katkılı yiyeceklerin aşırı tüketilmesi sonucunda hiperaktivite ve davranışsal sorunların görüldüğü anlaşılmaktadır.

Beslenmenin Fiziksel Gelişim ve Enerji Üzerindeki Etkisi teması kapsamındaki öğrenci, öğretmen ve veli görüşleri ele alındığında katılımcıların beslenmenin bedensel gelişim, enerji seviyesi ve genel fiziksel performans konuları üzerinde durdukları görülmektedir. Katılımcılar yetersiz beslenmenin

çocukların fiziksel gelişimini yavaşlattığını düşündükleri belirlenmiştir. Aynı zamanda dengesiz beslenme nedeniyle öğrencilerde yorgunluğun ve düşük performansın görüldüğü tespit edilmiştir. Katılımcıların beslenme ve akademik performans ilişkisi kapsamındaki görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

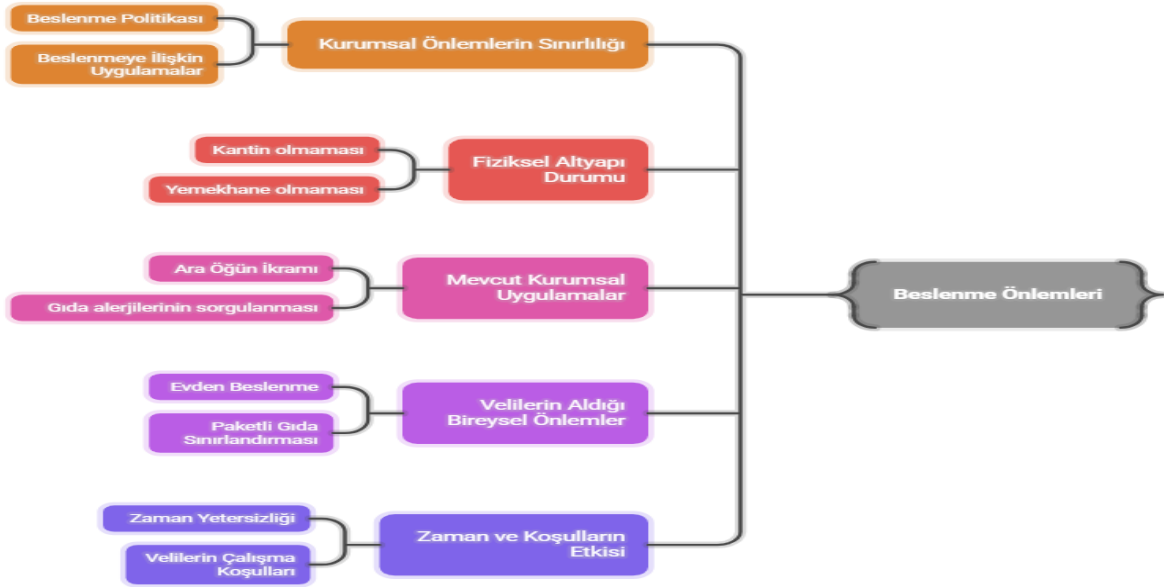
- ✓ BİLSEM sürecindeki beslenme düzenim akademik performansım üzerinde kesinlikle etkili. Çünkü abur cubur yediğimde midem buluyor ve rahatsız oluyorum (Ö2).
- ✓ Şekerli ve katkılı gıdaları aşırı tüketen çocuklarda BİLSEM'deki derslerinde odaklanma sorunları yaşanıyor. Bu çocuklar bazen derste beni dinlemiyorlar, bir şeye odaklanıp sınıftan kopuyorlar (M7).
- ✓ Okulun ardından hemen BİLSEM'e geldikleri için açlık durumu performanslarını etkiliyor (V3).

Özel yetenekli öğrencilerin dengeli ve düzenli beslenmelerine yönelik alınan önlemlere ilişkin bulgular

Araştırmanın dördüncü alt probleminde "Özel yetenekli öğrencilerin dengeli ve düzenli beslenmeleri için veliler ve BİLSEM idaresi tarafından hangi önlemler alınmaktadır?" sorusuna yanıt aranmıştır. Katılımcı görüşlerinden elde edilen bulgular Şekil 5'te verilmiştir.

Şekil 5.

Özel yetenekli öğrencilerin dengeli ve düzenli beslenmelerine yönelik alınan önlemler

Şekil 5 incelendiğinde katılımcıların görüşlerinin Kurumsal Düzeyde Alınan Önlemler, Veliler Tarafından Alınan Bireysel Önlemler, Mevcut Uygulamaların Yetersizliği ve Zaman ve Koşulların Sınırlayıcı Etkisi temalarında toplandığı görülmektedir. Kurumsal Düzeyde Alınan Önlemlerin Sınırlılığı temasındaki katılımcı görüşleri incelendiğinde BİLSEM'lerde dengeli ve düzenli beslenmeye dönük kurumsal düzeyde sistematik bir uygulamanın veya politikanın geliştirilemediği anlaşılmaktadır. Öğretmenler, öğrenciler ve veliler beslenmeye ilişkin herhangi bir önlemden ya da düzenlemeden haberdar olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Fiziksel Altyapı Eksikliği temasındaki görüşler ele alındığında BİLSEM'lerde kantin veya yemekhane gibi beslenmeye yönelik fiziksel alanların sınırlılığı dikkat çekmektedir. Söz konusu fiziksel altyapı eksikliği nedeniyle öğrencilerin kurumlarında yemek yiyemedikleri anlaşılmaktadır. Mevcut Uygulamaların Yetersizliği temasında bazı BİLSEM'lerin ara öğün ikramı, gıda alerjisi sorgulaması gibi uygulamaları hayata geçirdiği görülmektedir. Ancak bunların tüm BİLSEM'lerde uygulanan politikalar olmadığı anlaşılmaktadır.

Velilerin Aldığı Bireysel Önlemler temasındaki görüşler, kurumsal önlemlerin sınırlılığı nedeniyle beslenmeye ilişkin sorumluluğu büyük ölçüde velilerin aldığını gözler önüne sermektedir. Bazı veliler evden beslenme hazırlama ve paketli gıdaları kontrol etme gibi uygulamalar yaptıklarını

ifade etmişlerdir. Zaman ve Günlük Koşulların Önlemleri Sınırlaması teması kapsamındaki görüşler doğrultusunda, tam gün okul uygulaması ve sonrasında BİLSEM eğitiminin bulunması ile velilerin çalışma koşulları gibi etmenlerin, alınabilecek tedbirleri sınırladığı anlaşılmaktadır. Bu durum hem velilerin hem de BİLSEM'lerin beslenmeye yönelik düzenli uygulamalar geliştirmelerini zorlaştırmaktadır.

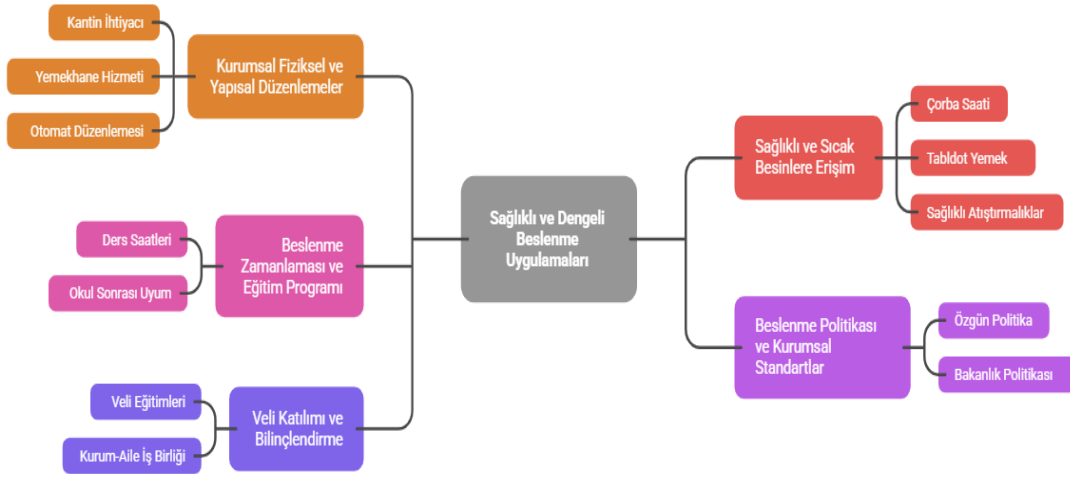
- ✓ Özel yetenekli öğrencilerin dengeli ve düzenli beslenmelerine yönelik alınan önlemler ile ilgili katılımcılardan bazılarının görüşleri şu şekildedir:
- ✓ Özel yetenekli öğrencilerimizin genel olarak sağlıklı beslendiklerini düşünmüyorum. Kurumumuzda bu konuda herhangi bir politika var mı emin değilim. Bizim kurumda 1200 öğrenci olmasına rağmen hiç bir kantinci kârlı görmediği için kantin açmıyor maalesef. Kendi kurumumuz açısından bile durum bu şekilde. Ne politika yapımcıların ne de il ilçe düzeyinde kimsenin böyle bir derdi olduğunu da düşünmüyorum (M1)
- ✓ BİLSEM'de beslenme konusunda herhangi bir önlem olduğunu sanmıyorum. Zaten kurumda yemek yemiyorum (Ö1).
- ✓ Çocuğumun beslenmesi ile ilgili yeterli önlem alamıyorum. Okul otomatındaki paketli gıdalarla çocuklar ne sağlıklı beslenebiliyor ne de doyabiliyor. Eve geldiklerinde ise yemek saati çok gecikmiş oluyor. Kurumda kesinlikle bir yemekhane bulunması gerektiğini düşünüyorum (V14).

BİLSEM'lerde öğrencilerin sağlıklı ve dengeli beslenme alışkanlığı kazanmalarını desteklemek için önerilen politikalara ilişkin bulgular

Araştırmanın beşinci alt probleminde "BİLSEM'lerde öğrencilerin sağlıklı ve dengeli beslenme alışkanlığı kazanmalarını desteklemek amacıyla öğrenci, öğretmen ve velilerin gerekli gördüğü yeni uygulama ve çalışmalar nelerdir?" sorusu ele alınmıştır. Bu kapsamdaki görüşlerden elde edilen veriler Şekil 6'da sunulmuştur.

Şekil 6.

Özel yetenekli öğrencilerin dengeli ve düzenli beslenmelerine yönelik alınan önlemler

Şekil 6 incelendiğinde bu alt problem kapsamındaki görüşleri Kurumsal Fiziksel ve Yapısal Düzenlemeler, Sağlıklı ve Sıcak Besinlere Erişimin Artırılması, Beslenme Zamanlaması ile Eğitim Programının Uyumlaştırılması, Beslenme Politikası ve Kurumsal Standartların Oluşturulması, Veli Katılımı ve Beslenme Farkındalığının Artırılması temalarında toplanmıştır. Kurumsal Fiziksel ve Yapısal Düzenlemeler temasındaki görüşler incelendiğinde katılımcıların öğrencilerin sağlıklı ve dengeli beslenme alışkanlığı kazanabilmeleri için kantin, yemekhane, otomat gibi alt yapılara ihtiyaç duyulduğunu vurguladıkları anlaşılmaktadır. Katılımcılar sağlıklı beslenmenin sürdürülebilirliği için öncelikle uygun fiziki ortamların oluşturulmasının gerekli olduğunu belirtmiştir.

Sağlıklı ve Sıcak Besinlere Erişimin Artırılması temasındaki görüşlerden yola çıkarak öğrencilerin paketli ve hazır gıdalar yerine sıcak, doğal ve besleyici yiyeceklere ulaşmalarının sağlanmasına dönük önerilerin geliştirildiği tespit edilmektedir. Bu kapsamda çorba, tabldot yemek ya da sağlıklı atıştırmalıklar gibi seçeneklerin öğrencilerin beslenme kalitelerini arttırabileceği ifade edilmektedir.

Beslenme Zamanlaması ile Eğitim Programının Uyumlaştırılması temasındaki görüşlerden öğrencilerin okul sonrası direkt BİLSEM'e gelmeleri nedeniyle beslenmeye yeterli zaman ayıramadıkları ve bu durumun düzenlenmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Ders saatlerinin beslenme düzeniyle uyumlu hale getirilmesi bu kapsamda tavsiye edilen öneriler arasındadır.

Beslenme Politikası ve Kurumsal Standartların Oluşturulması temasındaki katılımcı görüşleri, sağlıklı beslenmenin bireysel çabalarla sınırlı kalmaması gerektiğini, kurumsal ve ulusal düzeyde bir beslenme politikasına ihtiyaç duyulduğunu vurgulamaktadır. Bu kapsamda özellikle özel yetenekli öğrencilerin ihtiyaçlarını dikkate alan düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir. Veli Katılımı ve Beslenme Farkındalığının Artırılması temasındaki görüşler, veli-kurum işbirliğinin güçlendirilmesini ve beslenme konusunda bilinçlendirme çalışmalarının yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bu tema kapsamındaki katılımcı görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

- ✓ BİLSEM'de bir kantin olmasını ya da en azından otomatın düzgün bir hale getirilmesini isterim (Ö5).
- ✓ Çocukların beslenmeleri kurum tarafından daha yakından takip edilmeli (V10).
- ✓ Bu iş veli ile başlıyor; bu sebeple ailelere yönelik beslenme farkındalık eğitimleri verilmeli (M7).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmada ilk dikkat çeken husus, özel yetenekli öğrencilerin BİLSEM öncesinde ve ders aralarında daha çok paketli gıdalarla beslenmeleridir. Bu bulgu, öğrencilerin beslenme alışkanlıklarının yalnızca bireysel tercihlerle değil, okul ortamı, eğitim kurumlarının sunduğu imkanlar ve aile gibi çok katmanlı çevresel faktörlerle şekillendiğini ileri süren Ekolojik Sistemler Kuramı ile uyumludur (Bronfenbrenner, 1979). Diğer yandan bu durum örgün eğitimden doğrudan BİLSEM'e gelen öğrencilerin sağlıklı bir şekilde beslenmelerine yönelik olarak örgün eğitim veren okulların, velilerin ve BİLSEM'in bir politika ya da uygulama geliştiremediğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Söz konusu eksiklik paydaşlar arasındaki iletişimsizliğin bir sonucu olabilir. Alanyazın incelendiğinde, veliler ile BİLSEM arasındaki iletişim kopukluğunun bulunduğu (Kaymacı ve Gürel, 2025; Ünsal vd., 2019) ve BİLSEM'ler ile örgün eğitim kurumları arasında çeşitli iletişim sorunlarının yaşandığı görülmektedir (Görgülü, 2024; Kayışlı, 2025). Bu bağlamda özel yetenekli öğrencilerin beslenme alışkanlıklarına ilişkin politika ve uygulama geliştirme sürecinde paydaşlar arasındaki iletişim problemlerinin asgari düzeye indirilmesinin büyük önem arz ettiği ileri sürülebilir.

Özel yetenekli öğrencilerin BİLSEM'lerde beslenmeleriyle ilgili ortaya atılan temel problemlerin fiziki donanım eksikliği ile ilgili olduğu görülmektedir. Araştırma kapsamındaki BİLSEM'lerin tamamında yemekhane olmadığı ve bazılarında kantin bulunmadığı katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Alanyazında da BİLSEM'lerin fiziksel donanım yetersizliklerinin birçok araştırmada vurgulanan bir olgu olduğu kabul edilmektedir (Bozan ve Çakar, 2020; Keskin vd., 2013; Sarı ve Ögülmüş, 2013; Şahin vd., 2023). Ayrıca araştırmanın giriş bölümünde de vurgulandığı üzere birçok ülkede okul beslenmesine yönelik politikaların ve uygulamaların sınırlı olduğu yönündeki bulgular (Destaw vd., 2022; Merlo vd., 2023; Wrottesley vd., 2023) birlikte ele alındığında, BİLSEM'lerde gözlenen yapısal eksiklerin yalnızca kurumsal değil, daha geniş ölçekte politika ve planlama süreçleriyle ilişkili olabileceği anlaşılmaktadır. Bu kapsamda, katılımcılar tarafından dile getirilen çorba saati, tabldot yemek ve sağlıklı atıştırma gibi uygulamaların hayata geçirilebilmesi için öncelikle BİLSEM'lerin beslenme faaliyetlerini yürütebilecekleri fiziksel donanım açısından güçlendirilmesinin gerekli olduğu değerlendirilmektedir.

BİLSEM sürecinde özel yetenekli öğrencilerin beslenme tercihleri ile velilerin aldıkları bireysel önlemler, sağlıklı ve dengeli beslenmeye ilişkin öğrenci ve veli farkındalığının artırılmasının gerekliliğini gözler önüne sermektedir. Bu bulgu Ekolojik Sistemler Kuramı'nın varsayımlarını destekler niteliktedir (Bronfenbrenner, 1979). Buna ek olarak araştırmalar ebeveynlerin aldıkları beslenme eğitimlerinin çocukların beslenme bilgisini geliştirdiğini ortaya koymaktadır (Karadoğan ve Çakıroğlu, 2025; Zakkour ve Yıldırım, 2022; Zarnowiecki vd., 2012). Diğer yandan okul çağındaki

çocuklara verilen beslenme eğitimlerinin de öğrencilerin sağlıklı beslenmeye ilişkin bilgi düzeylerini artırdığı tespit edilmiştir (Çavdar ve Yılmaz, 2025; Oliveira vd., 2022). Bu açıdan, özel yetenekli öğrencilere ve velilere yönelik sunulacak eğitim programları ile sağlıklı beslenme davranışının geliştirilebileceği düşünülmektedir.

Araştırmada dikkat çeken bulgulardan biri, özel yetenekli öğrencilerin beslenme alışkanlıklarının akademik performans üzerindeki etkisine ilişkin katılımcı algıdır. Katılımcıların bir kısmı sağlıksız ve dengesiz beslenmenin öğrencilerin dikkat, odaklanma ve derse katılım düzeylerini olumsuz etkileyebileceğini dile getirmiştir. Bu bulgular, beslenme ile bilişsel işlevler ve okul performansı arasında ilişki bulunabileceğini ortaya koyan çalışmalarla genel düzeyde paralellik göstermektedir (Alaimo vd., 2001; Florence vd., 2008; Taras, 2005; Verulava ve Devnozashvili, 2021). Bununla birlikte söz konusu çalışmaların doğrudan özel yetenekli öğrenciler üzerinde yürütülmediği ve bu araştırmanın bulgularının da nedensel bir ilişki ortaya koymaktan ziyade katılımcı görüşlerine dayandığı dikkate alınmalıdır.

Sonuç olarak, özel yetenekli öğrencilerin beslenme alışkanlıklarının, BİLSEM’lerde sistematik bir beslenme politikasının bulunmaması nedeniyle dengesiz bir yapı sergilediği anlaşılmaktadır. Özel yetenekli öğrencilerin BİLSEM’lerdeki bu politika yetersizliğinden genel olarak olumsuz yönde etkilendiği, velilerin okuldan doğrudan BİLSEM’e giden çocuklarının sağlıklı beslenmeleri konusunda yeterince etkili olmadıkları belirlenmiştir. BİLSEM’lerin fiziki imkânlarının geliştirilmesinin, sağlıklı beslenmeye dönük politikaların hayata geçirilmesinin, öğrencilere ve velilere yönelik eğitimlerin verilmesinin söz konusu problemlerin etkilerini azaltabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırma, BİLSEM’lerde öğrenim gören özel yetenekli öğrencilerin beslenme alışkanlıklarına ilişkin öğrenci, veli ve öğretmen görüşlerini belirlemek için kullanılan nitel veri toplama aracıyla ve bu araca verilen yanıtlarla sınırlıdır. Araştırma bulguları, katılımcıların öznel görüşlerine ve deneyimlerine dayanmaktadır. Elde edilen veriler 2023-2024 eğitim öğretim yılında akşam periyodunda eğitim alan öğrencilerden, velilerden ve BİLSEM öğretmenlerinden toplanmıştır. Bu nedenle sonuçlar, tüm BİLSEM’leri ya da özel yetenekli öğrencilerin tamamını yansıtmamaktadır. Ayrıca, araştırmada beslenme alışkanlıklarının akademik başarı üzerindeki etkisi doğrudan ölçülmemiş, sadece katılımcı algıları çerçevesinde ele alınmıştır.

Öneriler

Araştırma kapsamında şu öneriler ortaya konabilir:

- ✓ BİLSEM’lerde ulusal düzeyde ve kapsamlı bir beslenme politikasına ihtiyaç duyulduğu araştırmada ortaya konmuştur. Bu bağlamda özel yetenekli öğrencilerin ihtiyaçları dikkate alınarak uygun beslenme standartları belirlenmelidir. Sağlık Bakanlığı ve MEB işbirliği ile söz konusu politikalar izlenmeli ve denetlenmelidir.
- ✓ Fiziki alt yapı bakımından BİLSEM’lerin yemekhane, kantin gibi olanaklarının yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Bu açıdan fiziksel alt yapının iyileştirilmesi, öğrencilerin sıcak ve dengeli yemeklere erişiminin sağlanması önerilmektedir.
- ✓ Öğrencilerin ve velilerin sağlıklı beslenme konusunda eğitimlere ihtiyaç duydukları belirlenmiştir. Bu nedenle velilere yönelik beslenme farkındalık eğitimleri düzenlenmeli ve öğrencilere sağlıklı beslenme alışkanlığı kazandırmak için okul içi eğitimler verilmelidir.
- ✓ Sağlıklı beslenmenin akademik performans üzerindeki etkisine yönelik görüşler nitel araştırma kapsamında toplandığı için genellenebilirliği düşüktür. Bu nedenle konunun nicel paradigma ile desteklenmesi önerilmektedir.
- ✓ BİLSEM’lerde öğrenimlerine devam eden öğrencilerin beslenme alışkanlıkları periyodik olarak karma araştırma deseni ile incelenmeli ve mevcut durum karşılaştırmalı olarak ele alınmalıdır.

Çıkar Çatışması

Yazar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Mali Destek

Bu çalışma, herhangi bir kuruluş veya kişiden herhangi bir katkı ve/veya destek almamıştır.

Etik Beyan

Yazar, bu çalışmada herhangi bir etik sorun tespit edilmediğini ve araştırmanın tüm aşamalarının akademik dürüstlük ve yayın etiği kurallarına uygun olarak yürütüldüğünü beyan eder.

Yapay Zeka (YZ) Beyanı

Bu makalenin hazırlanması sırasında yalnızca dil düzenlemesi için yapay zeka araçları kullanılmıştır. Yazar, tüm içeriği dikkatle gözden geçirip doğrulamakta, nihai versiyonun bütünlüğü ve doğruluğu konusunda tüm sorumluluğu üstlenmektedir.

Kaynaklar

- Adolphus, K., Lawton, C. L., & Dye, L. (2013). The effects of breakfast on behavior and academic performance in children and adolescents. *Frontiers in Human Neuroscience*, 7, 425. <https://doi.org/10.3389/fnhum.2013.00425>
- Alaimo, K., Olson, C. M., & Frongillo Jr, E. A. (2001). Food insufficiency and American school-aged children's cognitive, academic, and psychosocial development. *Pediatrics*, 108(1), 44-53. <https://doi.org/10.1542/peds.108.1.44>
- Aliyar, R., Gelli, A., & Hamdani, S. (2015). A review of nutritional guidelines and menu compositions for school feeding programs in 12 countries. *Frontiers in Public Health*, 3, 148. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2015.00148>
- Avram, C., Nyulas, V., Onisor, D., Georgescu, I., Szakács, J., & Ruț a, F. (2024). Food behavior and lifestyle among students: the influence of the university environment. *Nutrients*, 17(1), 12. <https://doi.org/10.3390/nu17010012>
- Benton, D. (2010). The influence of dietary status on the cognitive performance of children. *Molecular Nutrition & Food Research*, 54(4), 457-470. <https://doi.org/10.1002/mnfr.200900158>
- Black, M. M., Pérez-Escamilla, R., & Rao, S. F. (2015). Integrating nutrition and child development interventions. *The American Journal of Clinical Nutrition*, 97(2), 383-390. <https://doi.org/10.3945/an.115.010348>
- Bozan, İ., & Çakar, F. S. (2020). Bilim ve sanat merkezi öğretmenlerinin yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerinin belirlenmesi. *Turkish Studies-Educational Sciences*, 15(3). <https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.39986>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Bronfenbrenner, U. (1979). Contexts of child rearing: Problems and prospects. *American Psychologist*, 34(10), 844. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0003-066X.34.10.844>
- Burrows, T., Goldman, S., Pursey, K., & Lim, R. (2017). Is there an association between dietary intake and academic achievement: a systematic review. *Journal of Human Nutrition and Dietetics*, 30(2), 117-140. <https://doi.org/10.1111/jhn.12407>
- Busey, E. A., Chamberlin, G., Mardin, K., Perry, M., Taillie, L. S., Carpentier, F. R. D., & Popkin, B. M. (2024). National policies to limit nutrients, ingredients, or categories of concern in school meals: a global scoping review. *Current Developments in Nutrition*, 8(10), 104456. <https://doi.org/10.1016/j.cdnut.2024.104456>
- Comba, A., Demir, E., & Eren, N. (2018). Nutritional status and related factors of schoolchildren in Çorum, Turkey. *Public Health Nutrition*, 22, 122-131. <https://doi.org/10.1017/s1368980018002938>
- Çavdar, M., & Yılmaz, M. (2025). Beslenme eğitiminin okul çağı çocuklarının beslenme alışkanlıklarına ve beslenme bilgi düzeyine etkisi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 12(2), 351-366. <https://doi.org/10.21020/husbfd.1539248>
- Destaw, Z., Wencheke, E., Kidane, S., Endale, M., Challa, Y., Tiruneh, M., Tamrat, M., Samson, H., Shaleka, D., & Ashenafi, M. (2022). School feeding contributed valuable dietary energy and nutrients despite suboptimal supply to school-age children and adolescents at primary schools in Addis Ababa, Ethiopia. *Nutrition*, 102, 111693. <https://doi.org/10.1016/j.nut.2022.111693>
- Elkhatir, M., Ghaffouli, C., Louasté, B., Loukili, A., & Aboussaleh, Y. (2025). Dietary habits and

- cognitive performance in primary school students: A cross-sectional study in Khemissat region in Morocco. *Frontiers in Nutrition*, 12, 1643854. <https://doi.org/10.3389/fnut.2025.1643854>
- Florence, M. D., Asbridge, M., & Veugelers, P. J. (2008). Diet quality and academic performance. *Journal of School Health*, 78(4), 209-215. <https://doi.org/10.1111/j.1746-1561.2008.00288.x>
- Food and Agriculture Organization. (t.y.). *School food in Türkiye*. FAO. <https://www.fao.org/platforms/school-food/around-the-world/europe-and-central-asia/t%C3%BCrkiye/en>
- Görgülü, D. (2024). Sınıfında özel yetenekli öğrenci bulunan sınıf öğretmenlerinin bilim ve sanat merkezlerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Journal of Continuous Vocational Education and Training*, 6(1), 18-34. <https://izlik.org/JA46AD95MN>
- Görgülü, D., Tetik, T., Şenol, S., ... Yılmaz Alkan, Z. (2024). Bilim ve sanat merkezinde sınıf öğretmeni olmak: Bir durum çalışması. *Çocuk ve Medeniyet*, 9(15), 44-70. <https://doi.org/10.47646/CMD.2024.328>
- Gutiérrez, A., Benedicto, C., Jaime, A., Arbona, F. (2018). The cognitive demand of a gifted student's answers to geometric pattern problems. En F. M. Singer (Ed.), *Mathematical creativity and mathematical giftedness* (pp. 169-198). Springer.
- Hadju, V. (2025). The relationship of chronic malnutrition to adolescent girls' cognition in Indonesia: A systematic review. *Nutrición Clínica y Dietética Hospitalaria*, 45(1). <https://doi.org/10.12873/451musfira>
- Johnson, J., Howard, S., & Pascual-Leone, J. (2024). Two attentional processes subserving working memory differentiate gifted and mainstream students. *Journal of Cognition*, 7. <https://doi.org/10.5334/joc.370>
- Karadoğan S. R., & Çakıroğlu F. P. (2025). The effect of parent-supported education on nutritional knowledge and eating behaviors in primary school children. *Genel Tıp Dergisi*, 35(4), 704-13. <https://doi.org/10.54005/geneltip.1691046>
- Kayışlı, E. (2025). *Bilim ve sanat merkezlerinin özel yetenekli öğrencilerin okulda karşılaştıkları sosyal-duygusal sorunların çözümüne katkısı* (Yüksek lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü). Uludağ Üniversitesi Açık Erişim Arşivi.
- Kaymakçı, G., & Gürel, İ. (2025). Investigation of giftedness awareness level of parents whose children attend science and art center (SAC) in terms of different variables. *Journal of Education, Theory and Practical Research*, 11(2), 122-144. <https://izlik.org/JA49XG25CE>
- Keskin, M. Ö., Samancı, N. K., & Aydın, S. (2013). Science and art centers: current status, problems, and solution proposals. *Journal of Gifted Education Research*, 1(2), 78-96. https://arastirmax.com/en/system/files/dergiler/170002/makaleler/1/2/arastrmx_170002_1_pp_78-96.pdf
- Lam, L., & Lawlis, T. (2017). Feeding the brain - The effects of micronutrient interventions on cognitive performance among school-aged children: A systematic review of randomized controlled trials. *Clinical Nutrition*, 36(4), 1007-1014. <https://doi.org/10.1016/j.clnu.2016.06.013>
- Landis, J. R., & Koch, G. G. (1977). The measurement of observer agreement for categorical data. *Biometrics*, 33(1), 159-174. <https://doi.org/10.2307/2529310>
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage.
- Merlo, C., Smarsh, B., & Xiao, X. (2023). School nutrition environment and services: policies and practices that promote healthy eating among K-12 students. *The Journal of School Health*, 93, 762 - 777. <https://doi.org/10.1111/josh.13365>
- Merriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2016). *Qualitative research: A guide to design and implementation* (4th ed.). Jossey-Bass.
- Naeem, M., Ozuem, W., Howell, K., & Ranfagni, S. (2023). A step-by-step process of thematic analysis to develop a conceptual model in qualitative research. *International Journal of Qualitative Methods*, 22. <https://doi.org/10.1177/16094069231205789>
- Nyaradi, A., Li, J., Hickling, S., Foster, J., & Oddy, W. H. (2018). The role of nutrition in children's neurocognitive development, from pregnancy through childhood. *Frontiers in Human Neuroscience*, 7, 97. <https://doi.org/10.3389/fnhum.2013.00097>
- OECD. (2022). *Education at a glance 2022: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/3197152b-en>
- Oliveira, M. L. D., Castagnoli, J. D. L., Machado, K. M. C., Soares, J. M., Teixeira, F., Schiessel, D. L., ... & Novello, D. (2022). Interdisciplinary educational interventions improve knowledge of eating, nutrition, and physical activity of elementary students. *Nutrients*, 14(14), 2827.

- <https://doi.org/10.3390/nu14142827>
- Pallan, M., Murphy, M., Morrison, B., Sitch, A., Adamson, A., Bartington, S., Dobell, A., Duff, R., Frew, E., Griffin, T., Hurley, K., Lancashire, E., McLeman, L., Passmore, S., Pokhilenko, I., Rowland, M., Ravaghi, V., Spence, S., & Adab, P. (2024). National school food standards in England: a cross-sectional study to explore compliance in secondary schools and impact on pupil nutritional intake. *The International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 21. <https://doi.org/10.1186/s12966-024-01672-w>
- Pfeiffer, S. I. (2018). *Handbook of giftedness in children: Psychoeducational theory, research, and best practices* (2nd ed.). Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-77004-8>
- Prado, E. L., & Dewey, K. G. (2014). Nutrition and brain development in early life. *Nutrition Reviews*, 72(4), 267-284. <https://doi.org/10.1111/nure.12102>
- Rajan, A., Peter, R. M., Palanivel, S. M., & VV, A. (2024). Relation of dietary practices and academic achievement among school-going children in Kattankulathur Block, Chengalpattu District, Tamil Nadu. *Cureus*, 16(11). <https://doi.org/10.7759/cureus.72882>
- Renzulli, J. S. (2016). The three-ring conception of giftedness: A developmental model for creative productivity. In S. M. Reis (Ed.), *Reflections on gifted education* (pp. 55-90). Routledge.
- Renzulli, J. S., & Reis, S. M. (2018). The three-ring conception of giftedness: A developmental approach for promoting creative productivity in young people. In S. I. Pfeiffer, E. Shaunessy-Dedrick, & M. Foley-Nicpon (Eds.), *APA handbook of giftedness and talent* (pp. 185-199). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/0000038-012>
- Saidy, E., Daud, W., Maarof, N., Joli, N., Azhari, A., & Razalli, N. (2025). Eating habits among gifted and talented students. *International Journal of Research and Scientific Innovation*, 12(8). <https://doi.org/10.51244/ijrsi.2025.120800222>
- Sarı, H. & Ögülmüş, K. (2014). Bilim ve sanat merkezlerinde (BİLSEM) karşılaşılan sorunların öğretmen ve öğrenci görüşleri açısından değerlendirilmesi. *International Journal of Turkish Education Sciences*, 2014(2), 254-265. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/82090>
- Sözlü, S., Esin, K., Yassıbaş, E., & Ayyıldız, F. (2025). Food insecurity risk and dietary habits of international students in the COVID-19 pandemic period. *BMC Public Health*, 25. <https://doi.org/10.1186/s12889-025-24894-4>
- Story, M., Kaphingst, K. M., & French, S. (2006). The role of schools in obesity prevention. *The Future of Children*, 16(1), 109-142. <https://doi.org/10.1353/foc.2006.0007>
- Şahin, H., Karataş, S., Özkan, M. A., Gök, R., Eraslan, M., Köse, E., & Azeken, N. (2023). A systematic compilation of the problems encountered by teachers and students in science and arts centers in Turkey. *Sustainability*, 15(3), 2537. <https://doi.org/10.3390/su15032537>
- Taras, H. (2005). Nutrition and student performance at school. *Journal of School Health*, 75(6), 199-213. <https://doi.org/10.1111/j.1746-1561.2005.00025.x>
- Teo, C., Chin, Y., Lim, P., Masrom, S., & Shariff, Z. (2021). Impacts of a school-based intervention that incorporates nutrition education and a supportive healthy school canteen environment among primary school children in Malaysia. *Nutrients*, 13. <https://doi.org/10.3390/nu13051712>
- Thomas, S. L., Pitt, H., McCarthy, S., Arnot, G., & Hennessy, M. (2024). Methodological and practical guidance for designing and conducting online qualitative surveys in public health. *Health Promotion International*, 39(3), daae061. <https://doi.org/10.1093/heapro/daae061>
- Ünsal, S., Çetin, A., & Yoğurtçu, M. (2019). Üstün yetenekli öğrenci velilerinin Bilim ve Sanat Merkezi'nden beklentileri ve karşılanma düzeyleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(4), 1306-1321. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2020..-437990>
- Verulava, T., & Devnozashvili, R. (2021). Nutrition and academic performance among adolescences. *Romanian Journal of Diabetes Nutrition and Metabolic Diseases*, 28(3), 275-283. <https://rjdnmd.org/index.php/RJDNMD/article/view/1019/639>
- WHO. (2006). *Food and nutrition policy for schools: A tool for the development of school nutrition programmes in the WHO European Region*. WHO Regional Office for Europe. <https://iris.who.int/handle/10665/107797>
- Wrottesley, S., Mates, E., Brennan, E., Bijalwan, V., Menezes, R., Ray, S., Ali, Z., Yarparvar, A., Sharma, D., & Lelijveld, N. (2023). Nutritional status of school-age children and adolescents in low- and middle-income countries across seven global regions: a synthesis of scoping reviews. *Public Health Nutrition*, 26, 63-95. <https://doi.org/10.1017/s1368980022000350>
- Yalçın, B. (2025). Nutritional assessment of primary school menus in Istanbul. *Aydın Sağlık Dergisi*,

- 11(1), 75-85. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4422843>
- Yılmaz, T. (2024, 5 Aralık). *One in four children in Turkey goes to school hungry*. Bianet. <https://bianet.org/haber/one-in-four-children-in-turkey-goes-to-school-hungry-302441>
- Zakkour, H. K., & Yıldırım, H. (2022). Ebeveyn beslenme eğitiminin okul çağı çocuklarında verilen beslenme eğitimine etkisi. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(3), 135-148. <https://doi.org/10.52881/gsbdergi.1140710>
- Zarnowiecki, D., Sinn, N., Petkov, J., & Dollman, J. (2012). Parental nutrition knowledge and attitudes as predictors of 5-6-year-old children's healthy food knowledge. *Public Health Nutrition*, 15(7), 1284-1290. <https://doi.org/10.1017/s1368980011003259>

EXTENDED ENGLISH SUMMARY

Introduction: The holistic development of children is inextricably linked to adequate and balanced nutrition, with research underscoring its fundamental role in cognitive, emotional, and psychomotor growth during school years. However, significant gaps exist globally and nationally in ensuring consistent, healthy nutritional access within educational settings. This issue becomes critically nuanced for specific student populations with distinct needs, such as gifted learners. In Türkiye, gifted students are supported through Science and Art Centres (SACs), which provide supplementary, project-based, and cognitively demanding education outside regular school hours, necessitating high mental energy and sustained attention. Despite this heightened cognitive load, there is a conspicuous lack of targeted research and structured policy addressing this group's nutritional habits and needs within the SAC environment. Concurrently, Türkiye lacks a comprehensive, mandatory national school nutrition programme, leaving support largely to family initiatives and inconsistent local practices. This study addresses this vital research lacuna by investigating the nutritional status, habits, challenges, and perceived impacts on students attending SACs. **Method:** This research employed a basic qualitative design to explore lived experiences and perceptions of nutrition within SACs. The study group comprised 34 participants from various Turkish cities, including 8 gifted students, 11 SAC teachers, and 15 parents, all involved in weekday evening programmes. Data were collected during the 2023-2024 academic year using a semi-structured online interview form, developed through literature review and validated by experts. A pilot study ensured question clarity. Thematic analysis was used to identify, analyse, and report patterns, involving familiarisation, open coding, and theme synthesis. Methodological rigour was ensured through data source triangulation, intercoder reliability (Cohen's Kappa = .74), and transparent reporting of the research process. **Findings:** The thematic analysis yielded a coherent narrative highlighting significant concerns regarding the nutritional landscape for gifted students in SACs. The findings are structured around several interconnected themes: First, the nutritional habits of students before and during SAC sessions were predominantly characterized by the consumption of unhealthy, packaged, and fast foods. Keywords such as "packaged," "snack," and "canteen" dominated participant descriptions. This pattern was primarily attributed to severe time constraints, as students transitioned directly from their regular schools to SACs, leaving little room for preparing or accessing wholesome meals. During breaks, items like biscuits, chips, and chocolate were commonplace, with some students skipping food altogether. While awareness of healthy alternatives like fruits and nuts existed, practical access was severely limited. Second, the post-SAC period revealed further irregularities. Evening meal times were consistently delayed, often occurring between 7:00 PM and 9:00 PM. This led to disrupted eating rhythms, with some students skipping dinner and others overeating upon returning home late. Factors such as fatigue, distance from the SAC, and overall time scarcity were cited as key contributors to this erratic pattern. Third, and most critically, a strong consensus emerged among all participant groups—students, teachers, and parents—linking these poor nutritional habits to perceived negative impacts on student performance. Unhealthy and irregular eating was associated with decreased academic focus, shorter attention spans, lower cognitive engagement in demanding SAC activities, and even behavioural issues such as hyperactivity. Participants explicitly stated that balanced nutrition supported better concentration and energy levels, whereas sugary, processed foods had the opposite effect. The fourth theme identified the root cause of these issues: a systemic lack of institutional policy and physical infrastructure. The study found no evidence of a standardized nutrition policy or supportive guidelines across the participating SACs. Crucially, most centres lacked basic facilities such as cafeterias, canteens, or regulated kitchens. This infrastructural deficit effectively transferred the entire responsibility for student nutrition to families, who often struggled to manage it within the confines of a packed schedule. Teachers reported being aware of the problem but lacking

the mandate or resources to intervene. **Conclusion:** This study concludes that the nutritional habits of gifted students in SACs are currently compromised by a cycle of poor dietary choices driven by structural inadequacies and time pressures. The absence of a supportive institutional framework results in a reliance on convenience foods, which stakeholders perceive as detrimental to the very cognitive functions SACs aim to cultivate. The findings underscore that nutrition cannot remain a peripheral concern in specialized education settings that demand high cognitive performance. The implications are clear and call for multi-level intervention. At the policy level, the Ministry of National Education, in collaboration with the Ministry of Health, must develop and enforce a national nutrition standard for SACs, recognizing the unique needs of this student population. At the institutional level, SACs require budgetary and administrative support to develop basic food service infrastructure. At the programmatic level, schedules must be designed to incorporate adequate time for proper meals. Finally, at the community level, sustained awareness and education campaigns are needed for all stakeholders. By addressing these interconnected issues, Türkiye can move towards creating a supportive nutritional ecosystem within its SACs. This will not only safeguard the physical health of its gifted students but also optimize the cognitive environment, thereby ensuring that these specialized centres fully realize their mission of nurturing the nation's exceptional talents.